

ДІАГНОСТИКА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Скиданенко А.Ю., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто та проаналізовано підходи до визначення сутності категорії «діагностика», визначено основні цілі, принципи, завдання діагностики витрат виробництва. На основі цього сформульовано і запропоновано основні етапи діагностики процесу формування виробничих витрат.

The article discusses and analyzes approaches to determining the nature of the "diagnosis" category, defines the main objectives, principles, objectives of production costs diagnosis. On this basis, formulated and proposed main stages of the formation production costs diagnosis.

Постановка проблеми. Система діагностики витрат виробництва як складова системи управління підприємства є важливим інструментарієм прийняття оперативних управлінських рішень. Результати дослідження літературних джерел за проблемою свідчать, що наразі відсутня чітка класифікація етапів діагностики процесу формування витрат виробництва. У економічній літературі не наведено комплексної класифікації діагностичних методів, що дало б змогу забезпечити всебічність та багатоаспектність критеріїв вибору адекватних показників діагностики виробничих витрат залежно від встановлених цілей, умов функціонування та інших чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми діагностики є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема таких: Є. Ананькіна, А. Вартанов, О. Гетьман, А. Градов, В. Кузін, Н. Данілочкіна, А. Дмитренко, О. Єлісеєва, Т. Загорна, Т. Костенко, В. Лук'янова, О. Мельник, А. Муравйов, О. Олексюк, С. Приймак, В. Рапопорт, З. Соколовська, В. Шаповал, Г. Швиданенко та ін.

Постановка завдання. З огляду на вищезазначені проблеми, виникає необхідність у розробці класифікації етапів та загальної схеми діагностики процесу формування витрат виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «діагностика» походить від грецького *diagnōstikos* – здатний розпізнавати – і розглядається як вчення про методи і принципи розпізнавання проблемних ситуацій.

А. І. Муравйов трактує діагностику як спосіб встановлення характеру збоїв нормального перебігу господарського процесу на підставі типових ознак, властивих тільки даному об'єкту [6]. О.О. Гетьман і В.М. Шаповал вважають, що: «Діагностика як спосіб розпізнавання соціально-економічної системи за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур і виявлення в них слабких ланок і «вузьких місць» відноситься до методів непрямих досліджень» [2] Н. Г. Данілочкіна розглядає діагностику як напрям економічного аналізу, що допомагає виявити характер порушення нормального перебігу економічних процесів на підприємстві [5]. В. Ш. Рапопорт пропонує наступне визначення: «Діагностика – управлінська робота з виявлення проблем і вузьких місць системи управління підприємством» [7]. Деякі науковці розуміють під діагностикою «визначення стану об'єкта, предмета, явища або

процесу управління через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, пошук у них слабких ланок та «вузьких місць». А. С. Вартанов вказує на суттєві відмінності діагностики від аналізу: окрім динаміки економічних показників, діагностика дозволяє виявляти структуру зв'язків між цими показниками, щільність та динаміку зв'язків [1]. Т.О. Загорна та О.К. Єлісеєва вважають, що діагностика – це процес детального та поглибленого аналізу проблем, виявлення факторів, що впливають на них, підготовка всієї необхідної інформації для прийняття рішення, а також виявлення головних аспектів взаємозв'язку між проблемами, загальними цілями та результатами діяльності підприємства [4, 3]. Деякі науковці ототожнюють поняття економічного аналізу та економічної діагностики. Проте вважаємо, що етап аналізу має передувати діагностиці, оскільки для проведення останньої необхідно мати аналітичну базу. Іншими словами, діагностика передбачає визначення суті та особливостей проблеми на основі економічного аналізу, що проводиться на основі визначених принципів за допомогою методів та інструментів аналізу.

Метою діагностики витрат виробництва є надання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень про використання різноманітного методологічного апарату та інструментарію для визначення стану процесу формування виробничих витрат підприємства у невизначеному середовищі функціонування, а також розробки комплексу заходів, спрямованих на поліпшення цього стану. У зв'язку з цим, предметом діагностики є кількісна характеристика та якісна ідентифікація процесу формування витрат. Об'єктом діагностики виступає об'єкт управління як цілісна високоорганізована система з усіма її функціональними підсистемами. Об'єкти діагностики витрат виробництва набагато ширші, ніж тільки облік та аналіз витрат. Це дозволяє сформулювати систему цілей діагностики:

- оцінити місце підприємства на ринку даного товару;
- проаналізувати ресурсні можливості збільшення обсягу виробництва й продажів за рахунок кращого використання засобів праці, предметів праці, трудових ресурсів;
- оцінити можливі результати виробництва й реалізації продукції й шляхи прискорення процесів виробництва й реалізації;
- ухвалити рішення щодо асортиментів та якості продукції, запуску у виробництво нових зразків продукції;
- виробити стратегію управління витратами на виробництво по відхиленнях, по центрах витрат, відповідальності;
- визначити політику ціноутворення;
- проаналізувати взаємозв'язок обсягу продажів, витрат і прибутку з метою управління безбитковістю виробництва.

Підсумком діагностування є підготовка висновків про нинішній стан об'єкта і прогноз його зміни у майбутньому.

Діагностика процесу формування витрат, у свою чергу, виконує три основні функції:

- оціночну – визначення складу та структури виробничих витрат;
- діагностичну – виявлення можливих змін стану об'єкта;
- пошукову – визначення можливих заходів покращання або відновлення процесу формування витрат виробництва.

Обґрунтування діагностики процесу формування витрат виробництва як системи дає змогу визначити її завдання: оцінка особливостей процесу формування виробничих витрат підприємства, визначення ключових факторів впливу, виділення «вузьких місць»; підготовка та обґрунтування конкретних практичних заходів для підвищення ефективності діяльності.

Під методами діагностики доцільно розуміти способи та прийоми цільового оцінювання процесу формування витрат на виробництво з метою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо функціонування підприємства загалом та його окремих сфер.

Центральним питанням діагностування складних систем є усвідомлення і встановлення симптомів чи ускладнень наявних можливостей. Відповідно, для виявлення причин виникнення проблем встановлюється її загальний вигляд, методи дослідження, критерії класифікації та способи викладення результатів. Саме тому діагностика найчастіше являє собою кількісну чи якісну оцінку стану об'єкта дослідження або його складових елементів з метою виявлення внутрішніх резервів, що можуть бути спрямовані на подальший розвиток об'єктів. Важливість здійснення діагностики процесу формування виробничих витрат як методу дослідження визначається її необхідністю у роботі і реалізації ефективного менеджменту.

Система діагностики – єдність концепції, підходів, принципів, механізмів, технологій та конкретних алгоритмів постійного простежування цільових точок соціально-економічної системи підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Система діагностики процесу формування витрат виробництва

Розглянемо механізм діагностики витрат виробництва як систему елементів, призначених для перетворення вихідної інформації про стан об'єкта управління шляхом проведення діагностичних процедур. Узагальнюючи методичні підходи щодо проведення діагностики виробничих витрат, автором розроблено структурно-логічну модель її проведення (рис. 2).

Рис. 2. Основні етапи діагностики процесу формування витрат виробництва [власна розробка автора]

Розроблені етапи сприяють раціональному здійсненню діагностики процесу формування витрат виробництва, оптимізації та удосконаленню діагностичної системи для ефективного управління ними.

Висновки. Таким чином, важливе місце в управлінській діагностиці слід відводити діагностиці виробничих витрат, що допоможе оцінити ефективність використання всіх ресурсів підприємства, зібрати інформацію для підготовки планів і прийняття раціональних управлінських рішень в області витрат. Діагностика є важливим інструментом для рішення питань формування витрат, ефективності використання ресурсів, а також виробництва й реалізації продукції.

Література:

1. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология / А.С. Вартанов. – М. : Изд-во «Финансы и статистика», 1991. – 81 с.
2. Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
3. Єлісеєва О.К. Економічна діагностика в управлінні виробничо-економічними системами (статистичний аспект) : [монографія] / О.К. Єлісеєва. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – 292 с.
4. Загорна Т.О. Економічна діагностика: [навчальний посібник] / Т.О. Загорна. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
5. Контроллинг как инструмент управления предприятием / [Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина и др.]; под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
6. Муравьев А.И. Теория экономического анализа: проблемы и решения / А.И. Муравьев. – М. : Изд-во «Финансы и статистика», 1998. – 144 с.
7. Рапопорт В.Ш. Диагностика управления: практический опыт и рекомендации / В.Ш. Рапопорт. – М. : Экономика, 1988. – 127 с.

УДК: 338.432:633.1 (477)

ДИНАМІКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА КРУП'ЯНИХ КУЛЬТУР

*Миколенко І.Г. к.е.н., доцент кафедри
Полтавська державна аграрна академія*

У статті наведено результати аналізу ефективності виробництва та реалізації зерна круп'яних культур, яка склалась на сьогоднішній день, що дало змогу виділити фактори формування ефективності виробництва цих видів продукції рослинництва.

The current effectiveness of grain-crops producing and selling is analyzed on the retrospective data. The main factors of efficiency level determination are formalized in the article.

Постановка проблеми. Диференціація товарної номенклатури випуску сільськогосподарських підприємств є запорукою стабілізації та посилення їх ринкових позицій, збільшення дохідності, підвищення ефективності. При цьому галузь рослинництва була й залишається головним джерелом формування прибутку підприємств через наявність низки об'єктивних причин рин-